

Jauniešu bezdarbs - mīts vai realitāte

Jaunieši ir mūsu nākotne. Tas varbūt skan banāli, bet nepadara šo apgalvojumu mazāk patiesu. Šodien daudz runā par to, ka valstī trūkst darbaroku. Šādā situācijā vēl svarīgāk, lai arī jauni cilvēki atrastu, kā viņi var dot savu pienesumu Latvijas ekonomikā. Atskatoties vēl ne tik senā pagātnē, var secināt, ka situācija bija citāda. Presē parādījās publikācijas, kurās tika paustas bažas par to, ka jauniešu vidū bezdarba līmenis ir divreiz augstāks nekā pieaugušo. Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA), analizējot situāciju darba tirgū pēdējo gadu laikā, secina, ka vērojami būtiski pozitīvi uzlabojumi. 2014. gada janvāra beigās NVA uzskaitē bija 9351 jauniešu bezdarbnieks, bet šī gada novembra sākumā to ir 3373. Jauniešu bezdarbnieku skaits samazinājies gandrīz trīskārt. Savukārt NVA Limbažu filiālē jauniešu bezdarbnieku skaits samazinājies gandrīz četrkārt – šobrīd uzskaitē ir 54. Jāpiebilst – ar jauniešiem šajā gadījumā domāti ļaudis 15–24 gadu vecumā. Taču dažādas organizācijas un institūcijas uz šo lietu skatās dažādi – par jauniešiem mēdz uzskatīt arī tos, kam 25 līdz 30 gadi.

NVA norāda, ka pēdējos gados jauniešu nodarbinātības veicināšanai darīts ļoti daudz. Turklāt aģentūra nav vienīgā, kas viņiem piedāvā dažādas iespējas. Kurš meklēs, tas atradīs pat tik daudz piedāvājumu, ka grūti būs orientēties... Vieta, kur var meklēt padomu, allaž varētu būt vietējais jauniešu centrs. To darbinieki ir zinoši, atsaucīgi, piedevām rīko pasākumus, lai mudinātu jauniešus domāt par nākotnes karjeru. Protams, arī NVA var piedāvāt gana daudz – sākot ar karjeras konsultācijām un beidzot ar dažādām programmām, kas sniedz finansiālu atbalstu, kamēr jaunieši gūst pirmo darba pieredzi, u.tml. Visas te uzskaitīt nav iespējams, tāpēc jādodas uz mājaslapu www.nva.gov.lv/karjera, kur var ne tikai uzzināt par iespējām, bet arī vairāk par sevi, piemēram, izpildot testus. Tāpat vienmēr atvērtas ir NVA filiāļu durvis, kur jaunieši var uzzināt iespējamās darba piedāvājumus. Daudzi šo iespēju ir izmantojuši. Līdz šim Limbažu filiālē projektā *Jauniešu garantijas* piedalījies vairāk nekā pusotrs tūkstošis jauniešu bezdarbnieku.

Kā palīdzēt, ja kaut kas nobrucis?

Jauniešu vidū ir arī tādi, kuri, vienkārši sakot, nedara neko. Nemācās un nestrādā. Limbažu 3. vidusskolas struktūrvienības *Jauniešu un pieaugušo vakara (maiņu) vidusskola* direktora vietniece Maruta Laganovska atzīst, ka tādu patiesībā ir ļoti daudz. Tikai mēs viņus neredzam un nesatiekam. Daudzi pat nekļūst pa ielām (kā varētu domāt). Viņi dzīvo savā noslēgtā teritorijā, kaut kā iztieks un nevēlas neko mainīt. M. Laganovska zina, ka jaunieši un viņu stāsti ir dažādi. Bet var teikt, ka šo cilvēku dzīvē kādā brīdī kaut kas nobrucis. Piemēram, viņš ir pabeidzis 9. klasi vai pat vidusskolu, bet nezina, ko tālāk darīt. Varbūt mēģināts kaut kur mācīties, bet nav izdevies vai nav iepaticies. Dzīve apstājusies. M. Laganovska sastapusi arī tādas jauniešus, kuru nespēja parūpēties par sevi ir šokejoša.

Limbažu novadā jau vairākus gadus darbojas projekts *Proti un dari!*, kurā var iesaistīties jaunieši, kas nemācās un nestrādā. Sarunbiedre ir viena no šīs programmas vadītājām. Ar katru tās dalībnieku strādā individuāli, meklē risinājumus, kā palīdzēt. Teiksim, iepazīstina ar skolām, profesijām (to dara mentors). Sūta pie karjeras konsultanta, mēģina paplašināt redzesloku, vedot uz kultūras pasākumiem. M. Laganovska apstiprina, ka lielākajai daļai ir jāatrod vienkāršs darbiņš, kas interesē, ar ko viņi var nopelnīt sev maizi. Viņa ir pārliecināta, ka šajā projektā var izdarīt ļoti daudz. Rezultāts ir – no apmēram 10 iesaistītajiem jauniešiem visi strādā vai mācās. Ir puisis, kurš tagad apgūst pavāra profesiju, cits mācās *datortehnikos*, viena meitene pat iestājusies augstskolā. Protams, šis rezultāts nav sasniegts ne ātri, ne viegli. M. Laganovska teic, ka darbu apgrūtina lielā birokrātija. Par visu jāatskaitās, ja nepieciešamas kādas izmaiņas darbam ar jauniešiem izveidotajā plānā, seko sarežģīta saskaņošanas, vārdu sakot, maz elastības. Vēl viena problēma – pat grūti atrast šos jauniešus. Datu aizsardzības dēļ sociālais dienests par viņiem ziņas nesniedz. Tāpēc, ja kāds zina jauniešu (15–29 g.v.), kuram būtu vieta projektā, iesakiet! Vēl būtu nepieciešams arī kāds pieaugušais, mentors, kurš vēlētos strādāt ar programmas dalībniekiem.

Darbu apvienot ar mācībām ir grūti, tomēr iespējams

Lai uzzinātu, ko par savām iespējām darba tirgū domā jaunieši, šoreiz devos pie divpadsmitklasniekiem, kuri mācās Jauniešu un pieaugušo vakara (maiņu) vidusskolā. Tā kā viņi mācās nepilnu kādā brīdī kaut kas nobrucis. Piemēram, viņš ir pabeidzis 9. klasi vai pat vidusskolu, bet nezina, ko tālāk darīt. Varbūt mēģināts kaut kur mācīties, bet nav izdevies vai nav iepaticies. Dzīve apstājusies. M. Laganovska sastapusi arī tādas jauniešus, kuru nespēja parūpēties par sevi ir šokejoša.

liek novārtā. No tiem, kuri piekrit sarunai, visiem ir darba pieredze. Pārsvarā arī viņu draugi mācās vai strādā. Pēc sarunām var spriest, ka darba meklējumos priekšrocība noteikti ir paziņās un kontakti. Taču jaunieši uzsver arī to, ka pašiem jābūt aktīviem, drošiem. Ar darba devēju – esošo vai potenciālo – ir jāsarunājas. Tā daudz ko var atrisināt.

Barbara darbu kafejnīcā *Birzgaili* par viesmīli sāka pagājušajā gadā (strādā kopš 17 gadu vecuma). Kolektīvs ir ļoti jauks, strādāt patīk, darba devēji ir apmierināti. Viņa uzskata, ka šis bijis labs sākums darba gaitām, jo tur nebija vajadzīga izglītība. Tomēr pati nu grib kaut ko vairāk – ir interese par grāmatvedes darbu, tāpēc drīzumā sāks strādāt mamma grāmatvedības uzņēmumā, lai saprastu, vai šī joma būs īstā. Ja izrādīsies, ka tā ir, mācīsies, lai iegūtu šo profesiju. – *Žēl būs iet prom*, – viņa saka, jo uzskata, ar darbu tiešām bija paveicies, piemēram, bija iespējams vienoties par grafiku, kas ļāva apvienot to ar mācībām. Secinājusi – jauniešiem darbu var atrast, bet, lai tas izdotos, jāizrāda iniciatīva. Jautājot par atalgojumu, Barbara smeļ – nevar gribēt daudz pelnīt, neko īpašu nedarot un neprotot.

Anna jau pārkāpusi 20 gadu sliekšni. Strādājusi gadījuma darbiņus. Aizvadītajā vasarā un rudenī kādā uzņēmumā bija nodarbināta dārza darbos, ravēja, grāba lapas. Ļoti patīcis strādāt svaigā gaisā, dabā. Kaut ko līdzīgu varētu darīt arī turpmāk. Turklāt bijusi ļoti apmierināta ar to, cik varēja nopelnīt. Tiesa, šādu darbu varētu veikt arī bez vidusskolas izglītības, tomēr ir apņēmusies to iegūt. Tas Annai svarīgi pašai personīgi, turklāt nākotnē darba devēji viņu, visticamāk, vērtēs citādi, ja vidējā izglītība tomēr būs iegūta.

Laurai ir 19. Viņa strādājusi veikalā, par viesmīli un pat par sardzi. Šobrīd nestrādā. Pieredze bijusi dažāda. Pašai šķiet, ka jauniešiem atrast darbu ir grūti. – *Darba devējs bieži domā, ka jauniešiem ir bezatbildīgs un netīks galā, jo iepriekš nekas tāds nav darīts*, – saka jaunie. Viņu sarūgtina vietumies manīta nevienlīdzīgā attieksme pret jauniešiem un vecāku darbinieku. Laura gribētu, lai viņu vērtē pēc spējām, nevis pēc gadiem, izturas ar cieņu un atbilstoši atalgo. Runājot par samaksu, sarunbiedre piebilst, ka ar minimālo algu var iztikēt, dzīvojot pie vecākiem. Būt patstāvīgai ar tādu atalgojumu ir nereāli. Viņa sevi uzskata par atbildīgu un centīgu strādnieci. Kā viesmīlei gan gādājies strādāt kopā arī ar tādiem jauniešiem, kuri nozūd karstākajā darba laikā. Turpretī citi ir gatavi darīt vairāk par minimumu. – *Ne vajag vispārināt!* – saka Laura. Viņa vēlas atrast vietu, kur nav acīmredzams, ka ar saviem pienākumiem netiek galā uzņēmuma vadība – ir nesakārtotība, *nebūšanas*. Viņa meklēšot darbu nākamā

gada sākumā. Grib strādāt, lai gan šobrīd ģimenē jau ir pelnītājs – viņas draugs. Pūsis ir pāris gadu vecāks, strādā lauksaimniecībā, nopelna labi, arī vecāki atbalsta. Tomēr gribas savu naudu un nepatīk dzīvot dīkā.

Daumants, kuram ir 19 gadu, strādā celtniecībā kopš 14 gadu vecuma. Aizvadītajā vasarā bija nodarbināts logu montāžā. Darbs patika – svaigā gaisā, tas nešķita grūts un neapniks. Šķiet, ka darba devējs arī bija apmierināts. Labprāt būtu turpinājies, bet strādāšanu grūti apvienot ar skolu. Viņš spriež, ka pēc tam, kad būs pabeidzis vidusskolu, varētu atgriezties šajā nozarē. Uz jautājumu, vai vispār gribas strādāt, viņš atbild: – *Ko tad citu darīs, nesēdēs jau visu mūžu mājās!* Šobrīd viņš dzīvo pie vecākiem, bet priekšrocība ir tā, ka vasaras darbā izdevās arī iekrāt. Viņš ir pārliecināts – būvniecībā pūsi darbu atrast var.

Iespējas ir, jāmaks tās izmantot, bet jārēķinās – viegli nebūs

Lai uzzinātu, ko mūsu lasītāji domā par jauniešu iespējām darba tirgū, lūdzām viņus atbildēt uz jautājumiem par nodarbinātību. Skaitliskie rezultāti – diagrammās. Daļa respondentu bija izmantojuši iespēju paust plašāku viedokli. Viena atbildētāja rakstījusi: – *Darbu atrast jauniešiem ir diezgan grūti, ja nav paņēmu, kas var palīdzēt iekārtoties*. Vēl pausts viedoklis, ka tikt pie vasaras darba jauniešiem nebūs sarežģīti, bet atrast profesijā, kura iegūta, var būt grūti. – *Darba devēji vēlas, lai uz vakanci piesakās pretendenti ar vismaz trīs gadu pieredzi līdzīgā amatā. Kā gan jaunie cilvēki var iegūt pieredzi, ja neviens bez tās nevēlas pieņemt?* – turpina respondents. Ne visi iztur to, ka ilgstoši neveicas atrast darbu, rezultātā var rasties depresija un zusta motivācija. Notiek tā, ka jauniešiem krietnu laiku paliek vecāku paspārnē.

Kāda respondente dalās savā pieredzē: – *Beidzot ģimnāziju Limbažos, jau ar pussoli biju darbā bankā Rīgā. Veiksmīgi veidoju karjeru, ko apvienoju ar mācībām*. Viņa uzskata, ka iespēju ir ļoti daudz. Limbažos vidusskolas laikā var pastrādāt zema līmeņa darbos par nelielu algu, taču galvaspilsētā tiešām izvēļu netrūkst. – *Protams, jāpierāda savas spējas, interese un jābūt kārtīgai galvai uz pleciem*, – viņa norāda. Cita pauz līdzīgu viedokli – jāapzinās, ka pirmajos darbos, kamēr tiek iegūta pieredze, neko daudz nemaksās. – *Bet šis laiks jāuztver kā ieguldījums nākotnē, kā iespēja mācīties*, – uzskata apataujas dalībniece. Pausts arī šāds viedoklis – jauniešiem ir jāsaprot, ka, uzsākot darba gaitas, viņiem nemaksās tādu algu, kāda ir vidēji nozarē. Jāsāk ar mazumiņu.

Materiāls tapis sadarbībā ar Valsts reģionālās attīstības aģentūru

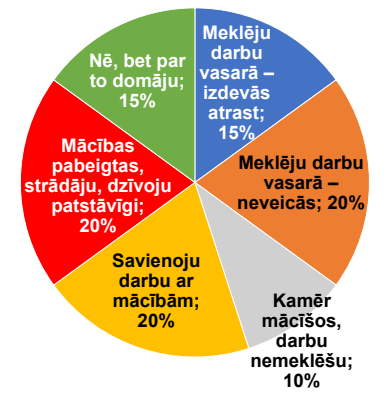

Valsts reģionālās attīstības aģentūra

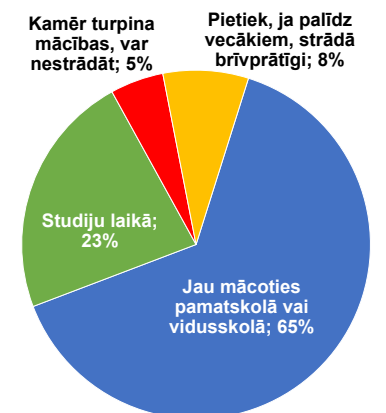
Kā jūs vērtējat jauniešu iespējas atrast darbu?

Vai esat mēģinājis/ mēģinājusi atrast darbu? (atbild jaunieši)

Kad jauniešiem jāgūst pirmā darba pieredze?

Tiek lēsts, ka lielākas iespējas paver augstākā izglītība. Taču diploms vien visas durvis neatvērs. Jābūt aktīvam, mērķtiecīgam, jo patiesībā darbavietas piedāvā tiem, kuri izrāda iniciatīvu. Vienīgi problēma ir tā, ka reģionos daudzās profesijās nemaz nav iespējams strādāt. – *Tāpēc vairākums paliek Rīgā vai citās lielākajās Latvijas pilsētās. Lai gan es labprāt dzīvotu laukos, Viļķenes pusē, no kurienes nāku*, – atzīst respondente. Tiek pieminēts arī tas, ka Limbažu novada pašvaldība atbalsta uzņēmējdarbības uzsākšanu, tā ir lieliska iespēja, ko vajag izmantot. (Līdzīgs konkurss ir arī Salacgrīvas novadā.)

Linda TAURIŅA